Hurumlandet: Svarttrost-kvelden på Holtnes

23. mars 2015, den andre turen med Mamma til Hurumlandet dette året

Av Edmund Schilvold

Skrevet våren 2015

Skyene har nettopp løst seg opp. Sjøens funklende solglitter, som for ikke lenge siden bare var en fjern stripe av sølv ute ved Langøya, omgitt av et hav av grått, har vokst til å dekke hele den vidstrakte fjorden mellom oss og horisonten som er Vestfold. Det blåser fortsatt friskt, men der det er le for vinden, er det en tydelig varme i de gylne strålene til vårsolen. Det er tidlig på ettermiddagen den 23. mars 2015, og vi befinner oss like sør for og litt ovenfor havna til tettstedet Rødtangen, ved den store, hvite bygningen som er den gamle tollstasjonen fra 1800-tallet. Derifra kan vi beskue både Oslofjorden mellom Horten og Holmestrand, og innseilingen til Drammensfjorden. Åsene i sør og sørvest, i Vestfold, er for fjerne til å gjøre noe inntrykk, men i vest og nordvest troner den rekken av høye, lett gjenkjennelige små fjell som gjør den ytre delen av Drammensfjorden så spesiell – den som begynner med den markante hvelvingen til Borgaren, og som fortsetter med stadig nye topper til den omsider når landet ved Svelvik – og denne ettermiddagen er luften mettet med en svak dis som får de høye åsene til å virke både lenger borte og mektigere enn til vanlig, og samtidig nesten gjennomskinnelige. Det er som om de gåtefulle åsene ikke helt er her, men har kommet hit fra et annet sted – som om de bare midlertidig har manifestert seg for våre øyne, og snart kan komme til å gli over i usynlighet og avsløre det gåtefulle andre landet som de synes å bære bud om. Samtidig får sidelyset fra den synkende solen, og de tilhørende skyggene, de luftige åsenes mangslungne former til å stige fram. Mens åsene i lunsjtidens nøytrale lys kun hadde to dimensjoner, har de nå fått tre, og disen synes å gi dem den fjerde også – tiden. Det er et mektig skuespill som utfolder seg der i åsene, om enn i sakte film – både det varme, solbelyste og det kalde, skyggelagte øker i intensitet og danner stadig sterkere kontraster til hverandre, mens begge langsomt glir over disse æonenes skulpturer, viser, skjuler og transfigurerer.

Klokken har passert fire, men det er merkbart lenger lyst nå enn for bare noen uker siden, og fortsatt noe dag igjen. Vi bestemmer oss for å kjøre opp til Holtnes, som for oss først og fremst betyr det idylliske og bortgjemte kulturlandskapet som omgir de dype, skogkledde ravinene i Holtnesdalen. På et platå høyt hevet over fjorden, i vest markert av de velholdte bygningene på Holtnes gård, ligger en stor og bølgende beitemark, skjermet fra omverdenen av et sammenhengende skogbryn av lave, barskogsdekte åser. Det er et kosmos for seg, et kosmos av grønntoner, lys og fred, som med myke, gresskledde helninger og grasiøse kurver kjærtegner de luftige lundene av varmekjære løvtrær – lunder som med sine lange, glatte stammer strekker seg mot himmelen fra Holtnesdalens klukkende og løyndomsfulle dalfører.

Vi kunne ha kalt dette herlige landskapsrommet en miniatyrutgave av det klassiske England, slik som det beskyttes av skoger og lave høyder, og slynger seg rundt kronene til gamle løvtrær og dalene til bekkedrag, men det virker ikke nødvendig. Det er tilstrekkelig at Holtnes er Holtnes. Når man er der, har man ikke behov for å være noe annet sted.

Som så mange ganger før stopper vi ved en diger gammel eik som på en måte danner hjertet i dette landskapet, selv om den står helt i nordenden av det, nær den gamle bosetningen Bjerkelund. Det er en svær eik – riktignok ikke av de høyeste, men med en stamme som nok har vokst i minst et halvt millennium, og en vid og omfangsrik krone som gir rikelig med skygge på hete sommerdager. Fra dette trygge ankeret i tidens fluks har man en av Holtnes' beste utsikter – sørøstover, utover en stor slette, til Rødåsens og Storleinåsens fjerne skogbryn, sørover, til veien der den entrer landskapsrommets nordre del, og vestover, til liene som møter løvskogen, som reiser seg mot skyene fra bekkedalene. Her gløder gresset grønt hver kveld når det begynner å grønnes, i motlyset fra solen i sør og vest, og her står trekronene med sine mangeartede, forgrenede silhuetter mot solnedgangen og gløden i den blå timen.

Ikke lenge etter ankomsten får jeg en gledelig overraskelse. Like nord for den store eika, i en liten bakke, deler veien seg i to – den ene går opp til de tre eiendommene som danner Bjerkelund, og den andre forsvinner innover i skogen. På den vesle snippen mellom disse to veiene, er skogbunnen av løv i brunt og rust full av små buketter av rødfiolette blåveisstjerner – én bukett for hver av de mange plantene. Skimringen til kronbladenes rødlige blå, de lysegrønne kjernene med snøhvite støvbærere, de dunkledde og brunrøde stenglene, de blanke, brunrøde bladene – jeg husker hver eneste detalj fra barndommens ekstatiske oppdagelser, men det er lenge siden jeg har sett dem nå. For et syn. Holtnes er ennå et landskap av bruntoner, men akkurat her er det farger i fleng. Jeg betrakter både det jeg ser og det jeg før har sett, og rister svakt på hodet. Disse små miraklene – de må ha kommet ut allerede i midten av mars. Det er tidlig. Jeg husker riktignok en vinter på 1980-tallet da det var blåveis alt i februar, men det var et unntak. Blåveis hører vanligvis april til. Det er ikke lenger noen tvil – våren har begynt.

Fra snippen fortsetter jeg innover i skogen nord for Holtnes. Jeg har aldri gått innover denne veien før, og er usikker på hvor den vil føre meg hen. Jeg antar at jeg snart vil komme bort til Jaren-gårdene og Ravnsborg, men det skal vise seg ikke å stemme helt. Skogen nord for Holtnes er større enn jeg trodde. Veien fortsetter og fortsetter, med skog på begge sider. Først blandingsskog, så hvite, ranke bjørkestammer, og så blandingsskog igjen. Stigningen er minimal, men jeg begynner å skjønne at jeg er på vei opp på den såkalte Kølåsen. Jeg er spent, og begynner å bli varm. Hva vil jeg finne der?

Der veien flater ut og deler seg, blir jeg med ett var fuglesang, og ikke en hvilken som helst sang. Jeg senker farten og lister meg forsiktig bortover skogbunnen i retning av kilden. For noen klare, vidunderlige toner. Er det virkelig svarttrosten jeg hører? Ja, det er faktisk svarttrosten. Jeg nærmer meg mer og mer mens jeg lytter til de fortryllende lydene – til den langtrukne, fløyteaktige sangen som er som en hymne til våren og alt den står for. Ingen annen fugl i Norge synger slik som svarttrosten, *turdus merula*. Ingen har en så mangslungen, melodiøs og mystisk stemme som den. Jeg har hørt sang med en tilsvarende grad av raffinement på mine reiser i Australia, men aldri på den nordlige halvkule.

Det er heller ikke noen annen fuglesang som gir meg slike rike assosiasjoner som svarttrostens. Så snart jeg hører den, er jeg tilbake i alle de tidligere stundene jeg har hørt den, i alle de tidligere sene dagene og kveldene på våren og forsommeren, og de er alle igjen i mitt indre, og på samme tid, som om hver av dem var et nesten gjennomskinnelig glassmaleri, det ene bak det andre, og jeg så noe av alle samtidig, slik at de mange smeltet sammen til ett eneste bilde av rikdom og fylde. Gyllen sol og dype lunder, gylne himler og dype skoger, lange kvelder og lange skygger, kjølig mørke og varmende toner, nærhet og avstand, kjærlighet og lengsel – mysterium! O Magnum Mysterium! Jeg kunne gråte av glede og ærefrykt når jeg blir minnet om det.

Men ett av de glassmaleriene stråler mer enn alle de andre. Det er maleriet fra den aller første gangen jeg hørte svarttrostens sang. Jeg kan vel ha vært rundt åtte år gammel, og var ute og lekte i skogen ved Framnes på Jeløy. Opplevelsen er som bilder fra en drøm nå, men jeg vet at kilden til de bildene er en opplevelse i det vi kaller virkeligheten. Det var en sen, lun aften, med gløden fra en lang og strålende dag, og solen var på vei ned bak de høye, mørke silhuettene til trærne på åsryggen i vest. På oversiden av et lite berg, som for meg var et lite fjell, hadde jeg en av mine bortgjemte oaser, vekk fra de kjente stiene, en glenne i den frodige skogen av løv og bar, en glenne full av blåbærlyng som tidligere den aftenen hadde vært flittig besøkt av summende og sugende humler. Noen humler fløy fortsatt omkring i lyngen, og summet intenst av vellyst hver gang de fant en blomst, men med den begynnende skumringen kom også en annen lyd – en lyd som jeg aldri før hadde hørt. Det var sangen til svarttrosten. Rik, dyp og betagende – som den hørbare manifestasjonen av kvelden og skogen selv. Det var en opplevelse jeg aldri skulle glemme.

Slik er assosiasjonene som svarttrosten bringer fram. Jeg kommer tettere og tettere på kilden til sangen, som høres sterkere og sterkere, og så ser jeg fuglen selv – helt i toppen av en gran, der solen fortsatt skinner, sitter en liten, kullsvart kropp med sitrongult nebb. Den må ha sett meg for lengst, men den enser meg tilsynelatende ikke, og synger ufortrødent videre. At det kan komme så mye lyd fra en så liten strupe! Jeg står en stund og lytter, husker, fanger – og mens jeg står slik blir jeg var to andre sanger også, den ene i vest, den andre i øst. Nå hører jeg det – det er tre svarttroster som synger til hverandre. For en kveld, og for en start på våren!

Jeg beveger meg andektig videre fra krysset for å se hvor veien egentlig leder hen, og blir belønnet med en storslått utsikt vestover og nordover – et vidstrakt og trollbindende landskap av gårder, fjord og åser, gyllen sol og lange, dype skygger, med de gamle Jahren-gårdene i forgrunnen nedenfor meg, og Drammensfjorden som en lang og lysende vei innover i det ukjente bak. Jeg får en sjelden følelse av å se innover i noe mer enn bare et nytt landskap – jeg ser innover i noe som tilsynelatende er langt vekk fra den moderne verden og dens kaos og profanitet, og mye lenger vekk enn fysiske avstander skulle tilsi, noe fra en annen tid, en annen dimensjon, en drøm – og i bakgrunnen hører jeg hele tiden svarttrostenes fløyteliknende sang.

Er alt dette virkelig, eller er det en hallusinasjon? Det minner om noe Tolkien kunne ha skrevet – om en scene der man virkelig ikke vet noe sikkert om hva som vil skje videre, om en scene der verden virkelig er åpen mot det metafysiske og mytologiske, *er* metafysisk og mytologisk, og riddere virkelig kan komme ridende og drager flygende og borger stige fram bak skogene – men dette er her, på hjemlige Hurum. Hvor ukjent det kjente kan være, når man blir kjent med det!

Har noen skrevet den scenen jeg nå er i? Jeg er tilbøyelig til å tro det, og jeg vet ikke egentlig hva som vil skje videre, her heller. Jeg tror dagen vil ta slutt omtrent som vanlig, og at livet i morgen vil gå videre omtrent som det pleier, men egentlig er det bare antakelser, alt sammen – antakelser som slett ikke behøver å slå til. Plutselig kan også denne verden bli flerret åpen og sløret mellom denne og den andre siden bli revet vekk, i en eksplosjon av lys og lyd, men vi klarer ikke helt å tro at det virkelig kan skje, ikke hele tiden. Ingen er i stand til å leve ansikt til ansikt med sannheten i mer enn korte øyeblikk av gangen. Innerst inne vet jeg at denne verden er minst like eventyrlig som noen forfattet av Tolkien, men det er så lett å miste den kunnskapen av syne – så altfor lett å miste den av syne – og samtidig er det nødvendig å miste den av syne i perioder, eller i hvert fall å holde den på avstand, hvis man vil leve det som kalles et normalt liv.

Jeg kunne ha blitt stående til mørket senket seg, men jeg river meg løs og prøver en mindre vei som fører sørover, forbi gamle hytter og igjennom den åpne furuskogen som er så typisk for Hurums lange høydedrag. Jeg har ikke gått lenge før jeg får nok et gloriøst utsyn – denne gangen mot Holtnes gård og Drammensfjordens munning. Helt på kanten av åsen ligger de velholdte bygningene på Holtnes, midt imot den gylne solnedgangen, og dypt under stråler den skimrende fjorden, i vest flankert av Borgarens mektige og skyggelagte hvelving – den siste i rekken av sublime åser som følger Drammensfjordens vei mot Sande. Solskiven nærmer seg horisonten, gul og glødende og løfterik. Svarttrosten høres i det fjerne. Snart kommer dragene.